

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ В КПК УКРАЇНИ 2012 Р.: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

В. В. Гуродовенко,
кандидат юридичних наук,
голова Апеляційного суду
Запорізької області

Ухвалення парламентом нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. (далі – КПК 2012 р.) стало однією із знакових подій судово-правової реформи і відправним моментом для подальшого розвитку законодавства. Ціла низка новацій Кодексу стосується організації й функціонування судової влади, зокрема суттєвих змін зазнають деякі з її принципів. Оскільки актуальність і вчасність дослідження положень КПК 2012 р. не викликає сумнівів, нашим завданням є аналіз законодавчих новел, які стосуються регламентації принципів судової влади.

Перш за все слід відзначити *розширення переліку тих положень*, які належать до принципів організації та діяльності судової влади. Зокрема, КПК 2012 р. наводить 22(!) загальні засади кримінального судочинства, яким повинні відповідати зміст та форма кримінального провадження (ст. 7 КПК 2012 р.).

Аналіз цих засад засвідчує, що значна частина норм запозичена із розділу II Конституції України, який регламентує права, свободи і обов'язки людини і громадянина, і практики Європейського суду з прав людини.

Найбільш важливою новацією КПК 2012 р., яка вплине на забезпечення більшості принципів судової влади і галузевих засад кримінального провадження, є розширення переліку запобіжних заходів, не пов'язаних із позбавленням волі. Так, відповідно до п. 1 ст. 176 Кодексу до запобіжних заходів віднесено: а) особисте зобов'язання, б) особисту поруку, в) заставу, г) домашній арешт, д) тримання під вартою. Важливою гарантією забезпечення права особи на особисту недоторканність є порядок вибору запобіжного заходу, передбачений новим КПК. Відповідно до п. 3 ст. 176 Кодексу слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні останнього, якщо слідчий, прокурор не доведе, що встановлені під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів обставини, є достатніми для переконання, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів, передбачених ч. 1 ст. 176 КПК 2012 р., не може запобігти доведеним під час розгляду ризику або ризикам. А обов'язок представників сторони обвинувачення доводити потребу в обранні того чи іншого заходу процесуального впливу виступатиме стимулом для більш виваженого обґрунтування подання щодо його обрання.

Окрім того, КПК 2012 р. введено доволі широкий перелік заходів забезпечення кримінального провадження, які разом з новими запобіжними заходами дадуть змогу значно зменшити потребу в триманні підозрюваних (обвинувачених) під вартою, змінити репресивну спрямованість вітчизняних органів кримінальної юстиції, а також розвантажать органи і установи пенітенціарної системи.

На особливу увагу заслуговує така засада, як *розумні строки*, що вперше знайшла своє відображення в кримінальному провадженні. Згідно зі ст. 28 КПК 2012 р. розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень; вони не можуть перевищувати передбачені Кодексом строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень. Обов'язок проведення досудового розслідування у розумні строки покладено на прокурора і слідчого суддю (в частині строків розгляду питань, віднесених до його компетенції), а судового провадження – на суд.

Отже, з набуттям чинності новим КПК 2012 р. основним критерієм

Автор досліджує новації Кримінального процесуального кодексу 2012 р., які стосуються організації й функціонування судової влади, аналізує нові норми й інститути кримінального провадження, які змінюють призначення і змістове наповнення деяких принципів судової влади.

Ключові слова: принципи судової влади, розумні строки судового розгляду, суд присяжних, слідчий суддя, відеоконференція, електронне судочинство

ефективності роботи органів кримінальної юстиції і суду стане саме дотримання розумних строків провадження у справі. Цьому сприятиме і норма про те, що підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право на звернення до прокурора, слідчого судді або суду з клопотанням, в якому викладаються обставини, що зумовлюють необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені КПК 2012 р.

Дотриманню розумних строків провадження сприятиме низка інших положень Кодексу. Так, відповідно до ст. 219 КПК 2012 р. досудове розслідування повинно бути закінчено:

- 1) протягом одного місяця з дня повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального проступку;
- 2) протягом двох місяців з дня повідомлення особи про підозру у вчиненні злочину. У разі подовження загальний строк досудового розслідування не може перевищувати:
 - двох місяців із дня повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального проступку;
 - шести місяців із дня повідомлення особи про підозру у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості;
 - дванадцяти місяців із дня повідомлення особи про підозру у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Окрім того, судовий розгляд також має бути проведений і завершений протягом розумного строку (ч. 1 ст. 318 КПК 2012 р.). Незважаючи на те, що визначення розумності строку розгляду кримінальної справи в суді є оцінним поняттям, скороченню цих строків сприятимуть заходи забезпечення кримінального провадження, передбачені главами 11 і 12 КПК 2012 р. Як відомо з даних судової статистики, до основних причин затримок розгляду справ судами належали неявка в суд сторін та інших учасників справи, а також недоставка обвинувачених, засуджених, яких тримають під вартою [6; 7].

За новим КПК 2012 р. кількість таких випадків має зменшитися. Відповідно до ст. 139 КПК 2012 р., якщо підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, цивільний відповідач, який був у встановленому цим Кодексом порядку викликаний (зокрема наявне підтвердження отримання ним повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом), не з'явився без поважних причин або не повідомив про причини свого неприбуття, на нього накладається грошове стягнення у розмірі:

- від 0,25 до 0,5 розміру мінімальної заробітної плати — у випадку неприбуття на виклик слідчого, прокурора;
- від 0,5 до 2 розмірів мінімальної заробітної плати — у випадку неприбуття на виклик слідчого судді, суду.

Грошове стягнення за неявку може також бути застосоване до спеціаліста, перекладача і експер-

та (ст. 327 КПК 2012 р.).

У разі неявки в суд прокурора і адвоката без поважної причини, суд відкладає розгляд справи і порушує питання про відповідальність прокурора або адвоката, які не прибули, перед органами, що згідно із законом уповноважені притягати їх до дисциплінарної відповідальності (ч. 1 ст. 324 КПК 2012 р.). В інших випадках неявки підозрюваного, обвинуваченого, свідка без поважних причин до них може бути застосовано привід. За злісне ухилення від явки свідок, потерпілий несуть відповідальність, встановлену законом.

На вирішення проблеми недоставляння засуджених із місць несвободи до суду спрямована технологія *відеоконференції*, запроваджена новим КПК. Інвестиції в цю сферу з часом виправдають себе, адже витрати на конвоювання здійснюються регулярно і досягають значних розмірів. Відеоконференцзв'язок між судом і СІЗО, а також установами виконання кримінальних покарань забезпечить підвищення рівня безпеки судової діяльності, значне скорочення часу розгляду справ, заощадження коштів на транспортування осіб, що утримуються під вартою¹. Крім того, не відволікатимуться для конвоювання і забезпечення охорони в суді працівники органів внутрішніх справ, зменшиться ймовірність втечі засуджених з-під варти. Водночас засуджені, як і раніше, матимуть змогу особисто викласти власну позицію щодо питань, які розглядає суд, та взяти безпосередньо участь у розгляді справи.

Вітчизняні суди вже почали апробацію цієї технології. Приміром, з 2009 р. в міському суді Івано-Франківська експериментально встановлено відеоконференцзв'язок із обласною неврологічною лікарнею № 3 для прийняття рішень щодо осіб, які підлягають примусовій госпіталізації. В апеляційному суді Івано-Франківської області також запроваджено відеоконференцзв'язок із місцями тримання осіб під вартою. У 2012 р. ця технологія набула більшого поширення в Україні. Такі системи встановлені у Вищому спеціалізованому суді з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВСС) і деяких судах міста Києва.

Згідно зі ст. 336 КПК 2012 р. у судовому провадженні можливе застосування відеоконференції. Дистанційне судове провадження може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій, Верховному Суді України під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду. Умови ухвалення рішення про застосування відеоконференції в суді аналогічні тим, що застосовуються на досудовому розслідуванні. Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису.

У зв'язку із змінами, передбаченими новим

¹ За даними офіційного сайту ДСА України <http://court.gov.ua/dsa> на конвоювання підсудних із СІЗО до суду за рік витрачається більше 20 млн бюджетних коштів.

КПК 2012 р., Президент України дав доручення Кабінету Міністрів і ДСА України протягом 2012 р. забезпечити всі суди спеціальним технічним обладнанням і окремими залами, де будуть проводитися процесуальні дії із застосуванням відеоконференції. В місцевих загальних судах планується оснащення двох залів судових засідань, в апеляційних загальних судах – трьох, у ВССУ – чотирьох залів. До кінця 2012 р. також мають отримати відповідне технічне оснащення всі органи і установи пенітенціарної системи, що дасть можливість суттєво скоротити витрати державного бюджету на доставку обвинувачених, підсудних і засуджених до суду, а також скоротити строки досудового розслідування і судового провадження. У 2013 р. планується обладнання відеоконференцзв'язком адміністративних і господарських судів, що вимагає також внесення відповідних змін до процесуального законодавства [8].

З метою реалізації зазначених положень народним депутатом України В. В. Писаренком внесено законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі у судовому засіданні у режимі відеоконференції», відповідно до якого Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства України доповнено відповідними положеннями щодо можливості участі у судовому засіданні сторін та інших учасників процесу у режимі відеоконференції. Зазначений Закон України прийнято 4 липня 2012 р., що є яскравим підтвердженням уніфікації судових процедур.

Іншою важливою тенденцією удосконалення чинного законодавства щодо регламентації принципів судової влади є розширення *гласності та відкритості судового провадження*. Зокрема, відповідно до ст. 328 КПК 2012 р. кількість присутніх у залі судового засідання може бути обмежена головною лише у разі недостатності місць у залі судового засідання. Близькі родичі та члени сім'ї обвинуваченого і потерпілого, а також представники засобів масової інформації мають пріоритетне право бути присутніми під час судового засідання. Наведені норми, на нашу думку, спростять доступ представників ЗМІ до судових засідань і розширять можливості висвітлення ними інформації про діяльність суду.

На забезпечення принципу гласності й відкритості судового провадження спрямоване положення п. 5 ст. 27 КПК 2012 р., яким уперше у кримінальному судочинстві введено правило про повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу.

У кримінальному процесі основним засобом фіксації перебігу судового розгляду тривалий час залишався протокол судового засідання, в якому відображалися всі істотні моменти розгляду справи в тій послідовності, в якій вони мали місце в судовому засіданні чи при вчиненні окремої слід-

чої дії. Протокол складався від руки секретарем судового засідання. На вимогу хоча б одного учасника судового розгляду справи або за ініціативою суду у суді першої чи апеляційної інстанції здійснюється повне фіксування судового процесу з допомогою звукозаписувального технічного засобу (ст. 87 КПК 1960 р.). Повна фіксація судового провадження у кримінальному судочинстві здійснювалася переважно за клопотанням учасника судового розгляду.

На відміну від кримінального процесу, в інших видах судочинства вже декілька років діє вказане правило. Ця норма знайшла своє відображення в процесуальному законодавстві під час «малої судової реформи» у червні 2001 р. із внесенням відповідних змін до чинних на той час кодексів. Пізніше нові ЦПК 2004 р. і КАС 2005 р. відтворили засаду повної фіксації судового засідання (ч. 10 ст. 6 ЦПК, ст. 41 КАС). В результаті цих змін офіційною формою документування руху судового провадження став журнал судового засідання, в якому фіксуються лише основні процесуальні моменти руху справи та її учасники. Паралельно ведеться повний технічний запис провадження, який долучається до журналу. Господарський суд також може здійснювати стенографічний, аудіо- чи відеозапис судового засідання (ст.ст. 4-4, 81-1 ГПК).

Статтю 107 КПК 2012 р. встановлено, що фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді є обов'язковим. У разі неприбуття в судове засідання всіх осіб, які беруть участь у судовому провадженні, чи в разі, якщо відповідно до положень цього Кодексу судове провадження здійснюється судом за відсутності осіб, фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді не здійснюється. Учасники судового провадження мають право отримати копію запису судового засідання, зробленого за допомогою технічного засобу. Фіксування судового засідання технічними засобами здійснює секретар судового засідання або за розпорядженням головуючого інший працівник апарату суду.

Поряд з цим є неофіційні форми фіксації судового процесу технічними засобами. Відповідно до ч. 6 ст. 27 КПК 2012 р. кожен, хто присутній в залі судового засідання, може вести стенограму, робити нотатки, використовувати портативні аудіозаписуючі пристрої. Порядок фіксування судового засідання технічними засобами детально врегульований Інструкцією про порядок фіксування судового процесу технічними засобами, затвердженою наказом ДСА України від 21 липня 2005 р. № 84 [3]. Новий порядок фіксування судового процесу за КПК 2012 р. основним документом, в якому відображається рух справи, визначає журнал судового засідання.

КПК 2012 р. суттєво розширює застосування такого принципу судової влади, як *спеціалізація суддів*. Кодексом вводиться два нових інститу-

ти – слідчий суддя й суддя із розгляду справ неповнолітніх.

Відповідно до п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК 2012 р. слідчий суддя – це: (а) суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому ст. 247 КПК, або (б) голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Виключно за рішенням цього судді будуть ухвалюватися усі найважливіші рішення на досудовому розслідуванні. Аналіз КПК 2012 р. дає підстави виділити такі групи повноважень цього судді:

- а) надання дозволу на проведення деяких гласних та усіх негласних (розшукових) слідчих дій, які обмежують конституційні права людей (наприклад, проникнення до житла або іншого володіння особи, накладення арешту на кореспонденцію, зняття інформації з різних джерел та каналів зв'язку та ін.) (глави 20, 21);
- б) обрання заходів забезпечення кримінального провадження (приміром, санкціонування запобіжних заходів й подовження їх строків, накладення арешту на майно, застосування примусового приводу, відсторонення від посади, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом та ін.) (розд. III);
- в) розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування (гл. 26);
- г) вирішення відводів сторонам та іншим учасникам кримінального провадження (ст. 81).

Для забезпечення процедури незалежного призначення слідчих суддів внесено зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Частиною 5 ст. 21 цього Закону встановлено, що з числа суддів місцевого загального суду обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, передбаченому процесуальним законом. Кількість слідчих суддів визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду. Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією його голови або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. До обрання слідчого судді відповідного суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду. Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення [9].

Оцінюючи доцільність введення посади слідчого судді, варто відзначити, що подібні рекомен-

дації вже декілька років лунали серед правників-процесуалістів. Зокрема, Ю. М. Грошевий пропонував визначити такі обов'язки слідчого судді: (а) розгляд скарг на рішення слідчого, (б) вирішення питання обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, (в) подовження строків тримання під вартою, (г) санкціонування обшуку житла чи іншого володіння особи, (д) накладення арешту на кореспонденцію, (е) надання дозволу на зняття інформації з каналів зв'язку, (є) перевірка правомірності обмеження прав громадян під час досудового слідства [1, 690–700]. Подібні пропозиції висловлювали О. Г. Шило [14, 224–235], В. Т. Маляренко [5, 15] та інші вчені. Досвід функціонування інституту слідчих суддів має значна кількість держав Європи (Франція, ФРН, Італія, Латвія та ін.) [14, 225].

Процес запровадження спеціалізації суддів з розгляду певних категорій справ, суб'єктами яких виступають неповнолітні, триває вже також декілька років. Правові підстави для таких заходів передбачені низкою нормативних актів, як-от: Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» № 20/95-ВР від 24 січня 1995 р. (ч. 2 ст. 6) [11], постанова Пленуму ВСУ від 16 квітня 2004 р., № 5 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» (п. 23) [12], лист Верховного Суду України від 1 грудня 2003 р. «Про запровадження спеціалізації суддів по розгляду справ щодо злочинів, вчинених неповнолітніми» [10]. В останньому документі головам місцевих та апеляційних судів рекомендувалося видати накази, якими закріпити суддів із числа найбільш кваліфікованих з розгляду кримінальних справ про злочини неповнолітніх. Поступово це було зроблено як в апеляційних, так і в місцевих судах та засвідчило ефективність такої практики.

КПК 2012 р. унормовує вказану практику введенням посади судді, уповноваженого здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, який здійснюватиме кримінальне провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному чи касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень (ч. 10 ст. 32 КПК). Порядок добору і призначення вказаних посадових осіб є аналогічним процедурі обрання слідчих суддів (ч. 3 ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [9].

Введення інститутів слідчого і ювенального суддів вимагатиме внесення змін до Положення про автоматизовану систему документообігу суду 2010 р. і відповідного програмного забезпечення, адже відбудеться перерозподіл навантаження між суддями. Незрозумілими сьогодні залишаються

критерії визначення обсягу справ, які вирішуватимуть ці судді, з урахуванням того, що вони не будуть звільнятися від виконання обов'язків судді відповідної інстанції.

Вважаємо, що необхідно розвивати спеціалізацію суддів місцевих судів, оскільки це дає суддям змогу більш глибоко й системно опанувати нормативно-правові акти, що регулюють певне коло суспільних відносин, а відтак оперативно і якісно вирішувати справи. Одночасно ця позитивна практика стикається з такою проблемою, як недостатня чисельність суддів у місцевих загальних судах. Особливо це стосується судів, розташованих у сільській місцевості, до штатного розпису більшості з яких входять по 2–3 судді (41 % від загальної кількості місцевих загальних судів). З урахуванням значного навантаження, яке нині мають судді загальних місцевих судів (понад 100 справ на місяць), а також різноманітних життєвих чинників, що зумовлюють тимчасову відсутність окремих суддів на робочому місці (щорічна відпустка, відпустка по догляду за дитиною, хвороба, період обрання судді Верховною Радою України безстроково), вважаємо таку чисельність суддів в основній ланці судової системи критичною. Чисельність суддів місцевих загальних судів слід збільшити принаймні до 5–6 на один суд, і лише тоді може йтися про запровадження суцільної спеціалізації суддів.

Важливі новації КПК 2012 р. спрямовані на запровадження *інституту присяжних засідателів*. Суд присяжних буде вперше введений у вітчизняне судочинство. При цьому законодавець відмовився від народних засідателів. Відповідно до ч. 3 ст. 31 КПК 2012 р. кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів, а за клопотанням обвинуваченого — судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям КПК України» визначені організаційні аспекти функціонування суду присяжних [9]. Так, список присяжних має формуватися місцевою радою за поданням територіального управління ДСА з числа громадян, які постійно проживають на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду, відповідають вимогам ст. 59 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і дали згоду бути присяжними. Вказаний список затверджується один раз на два роки і переглядається в разі необхідності за поданням територіального управління ДСА. Слід позитивно відзначити норму про одержання згоди грома-

дянина на участь у суді присяжних, оскільки вона має попередити випадки неналежного ставлення до виконання своїх громадських обов'язків, які були нерідкими серед народних засідателів.

Методики складання списків народних засідателів сформульовані судами разом із місцевими радами відповідного рівня в кожному конкретному регіоні, певних загальних стандартів щодо цього не вироблено. Як правило, ці списки склалися на основі списків виборців [2, 127 – 135].

Також встановлено гарантії прав присяжних на час виконання ними обов'язків зі здійснення правосуддя. Зокрема, присяжним виплачується винагорода в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Їм відшкодовуються витрати на проїзд і наймання житла, а також виплачуються добові. Це здійснює територіальне управління ДСА. Окрім того, за присяжними на час виконання ними обов'язків у суді за місцем основної роботи зберігаються всі гарантії та пільги, передбачені законом, а цей час зараховується до всіх видів трудового стажу. На присяжних також поширюються гарантії незалежності і недоторканності суддів, установлені законом.

Відповідно до ч. 2 ст. 383 КПК 2012 р. суд присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції, а провадження в ньому здійснюється відповідно до загальних правил Кодексу, встановлених для розгляду справи по суті. Одночасно КПК 2012 р. визначає низку особливостей залучення присяжних до участі в судовому розгляді.

Окрім того, статтею 386 КПК 2012 р. встановлено права і обов'язки присяжного, аналіз яких свідчить про те, що присяжні не прирівнюються до суддів, а лише наділяються низкою прав і обов'язків, необхідних їм для участі в розгляді кримінальної справи.

Процедура винесення вироку колегією у складі присяжних теж має певні особливості, відмінні від колегіального порядку ухвалення рішень суддями. Зокрема, вона відрізняється від класичної моделі ухвалення рішення присяжними, яка існує в англосаксонських країнах. За КПК 2012 р. остаточне рішення по справі ухвалюється на підставі голосування, в якому бере участь вся судова колегія.

Відповідно до ст. 391 КПК 2012 р. нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, передбачені ст. 368 Кодексу², проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів. Усі питання вирішуються простою більшістю голосів. Головуючий голосує останнім. Ніхто зі складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, крім випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голо-

² Ця стаття регламентує питання, що вирішуються судом при ухваленні рішення.

сів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого. Кожен із складу суду присяжних має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, а приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення.

Варто відзначити, що передбачений КПК 2012 р. порядок ухвалення рішення присяжними не узгоджується із визнаною світовою практикою, за якою вердикт присяжних має бути одногосним, – інакше він не буде мати законної сили. Активна участь головуючого в процесі постановлення рішення може поставити під сумнів незалежність і неупередженість такого складу суду. Безумовно, правова позиція головуючого по справі буде суттєво впливати на остаточне рішення. Фактично КПК 2012 р. узаконює існуючий нині порядок вирішення справи колегією суддів й народних засідателів. Це зводить нанівець саму

ідею введення суду присяжних, принципово відмінністю якого від суду шефенів є спеціальний порядок вирішення справи, коли присяжні вирішують питання факту, а суддя – права. На нашу думку, в перспективі колегію присяжних варто наділити більшою процесуальною незалежністю.

Висновок. Всі новації КПК 2012 р. спрямовані на втілення фундаментальних засад функціонування судової влади. Більшість із них матиме позитивний вплив на зміцнення довіри до суду й підвищення рівня захисту прав і свобод людини і громадянина. Водночас введення в дію нових правил кримінального провадження потребуватиме значних організаційних та інтелектуальних зусиль представників органів ювенальної юстиції, які мають розуміти, що основне призначення цієї реформи – підвищення рівня захищеності особи, яка потрапляє в сферу дії кримінального і кримінально-процесуального законодавства.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Грошевий Ю.* Проблеми удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність / Грошевий Ю. // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2-3. – С. 690-700.
2. *Іваницький С. О.* Формування складу народних засідателів у судовій системі України : монографія / С. О. Іваницький. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. – 224 с.
3. Інструкція про порядок фіксування судового процесу технічними засобами: затв. наказом ДСА України від 8 серпня 2005 р. № 868/11148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0868-05>
4. Концепція створення та розвитку ювенальної юстиції в Україні. Схвал. резолюцією Всеукр. наук.-практ. конф. від 12 квітня 2005 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 5(57). – С. 5-8.
5. *Маляренко В.* Головні напрями розбудови кримінального судочинства, структура і зміст майбутнього КПК України / В. Маляренко, П. Пилипчук // Право України. – 2000. – № 8. – С. 10-20.
6. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2010 р. // Офіц. веб-портал судової влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.court.gov.ua/sudova_statystyka/556457874511
7. Огляд стану здійснення правосуддя за 2011 рік // Офіц. веб-портал судової влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/oglyad
8. *Портнов А.* Виступ на регіональній науково-практичній конференції-семінарі з питань застосування Кримінального процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jug-academy.kharkov.ua/archives/3624>
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4652-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1371.
10. Про запровадження спеціалізації суддів по розгляду справ щодо злочинів, вчинених неповнолітніми : Лист Верховного суду України від 1 грудня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua>
11. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України № 20/95-ВР від 24 січня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 6. – Ст. 35.
12. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму ВСУ від 16 квітня 2004 р. № 5 // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 5. – С. 4-8.
13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55(1). – Ст. 1900.
14. *Шило О. Г.* Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України / Л. Г. Шило. – Х. : Право, 2011. – 472 с.

Городовенко В. В. Реализация принципов судебной власти в УПК Украины 2012 г.: концептуальный анализ

Автор исследует новеллы Уголовного процессуального кодекса 2012 г., касающиеся организации и функционирования судебной власти, анализирует новые нормы и институты уголовного процесса, которые видоизменяют содержательное наполнение некоторых принципов судебной власти.

Ключевые слова: принципы судебной власти, разумные сроки судебного разбирательства, суд присяжных, следственный судья, видеоконференция, электронное судопроизводство

Gorodovenko Victor. Realization of judiciary principles in Criminal Procedural Code of Ukraine, adopted in 2012: conceptual analysis

The author explores innovations stipulated in the Criminal Procedural Code, adopted in 2012, concerning organization and functioning of the judiciary, and analyzes further provisions and institutes of criminal proceedings, which alter substantial interpretation of some judiciary principles.

Key words: principles of the judiciary, reasonable time of court proceedings, jury trial, investigative judge, video-conferencing, e-justice